

МЕЖДИНЕН ДОКЛАД ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

на

**„Областна стратегия за развитие на област Кърджали
2005-2015 г.“**

март 2011 г.

Съдържание

1. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите за развитието на областта през изтеклия период (до 2010 г.)	3 стр.
2. Резултати от междинната оценка, съгласно критериите за оценка на изпълнението на областната стратегия за развитие	5 стр.
3. Резултати от наблюдението и оценката на изпълнението на общинските планове за развитие	6 стр.
4. Използвани през периода ресурси за постигане на целите на ОСР	7 стр.
5. Възникнали проблеми и предприети действия от компетентните органи за тяхното преодоляване	11 стр.
6. Прогноза за очакваното изпълнение на целите и приоритетите на ОСР до края на периода на действие	11 стр.
7. Предложения за актуализация на ОСР	12 стр.
7.1. Актуално състояние и оценка на изпълнението на стратегическите цели в периода 2005-2010 г.	12 стр.
7.2. Предложение за актуализирана визия на ОСР	15 стр.
7.3. Предложения за актуализиране на стратегическите цели на ОСР	15 стр.
7.4. Предложение за актуализиране на приоритетите и специфичните цели на ОСР	16 стр.
8. Предложения за промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа	17 стр.

1. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите за развитието на областта през изтеклия период (до 2010 г.)

За оценка на постигнатия напредък по целите и приоритетите се разглеждат съответните индикатори за този напредък, заложен в Областната стратегия за развитие. За периода 2007-2010 г. анализът на основните индикатори по стратегически цели показва следното:

Стратегическа цел 1: Подобряване равнището на социално-икономическото развитие на общините в областта чрез инвестиции в технологичен и човешки потенциал и доближаване до средните за страната равнища на развитие има следните конкретни индикатори, посочени в Областната стратегия за развитие (ОСР) на област Кърджали:

- **Индикатор: Изравняване на brutния вътрешен продукт (БВП) на Кърджали със средния за страната:** През 2004 г. (по данни на НСИ), БВП на човек от населението в област Кърджали е бил 3611 лв. при среден за страната от 4 398 лв. или 82,1% от средния БВП за страната. През 2007 г. промяната е в посока надолу, като номинално БВП на човек от населението в област Кърджали е станал 4 727 лв., а средният БВП на човек от населението за страната е бил 7 379 лв или процентно съотношение на БВП на глава от населението в Кърджали е представлявал 64% от средния за страната. Тези стойности показват спад с 18,1% за периода 2004-2007 г. От тази гледна точка този индикатор е далеч от постигане, следователно не може да се говори за ефективност на реализираните действия по отношение на него. Това, което трябва да се отбележи тук, е че Областната власт има твърде малко влияние върху постигането на конкретния индикатор, тъй като БВП се влияе от производителността на бизнеса, а бизнесът беше сериозно повлиян от световната финансова и икономическа криза.
- **Индикатор: Нарастване на заетостта от 51,5% през 2004 г. до 65% до края на периода на реализация на ОСР – 2015 г.:** Движението към крайната цел от 65% заетост е в отрицателна посока като за периода 2004-2009 г., по официални данни на НСИ, се наблюдава намаляване на коефициента на заетостта от 51,5% до 42,3%, което отдалечава областта от постигането на заложения индикатор по тази цел и прави реализацията на ОСР по този индикатор неефективна. Недостатъчно ефикасните действия в тази насока могат да бъдат обяснени отново с възникналата световна финансова и икономическа криза, която повлия сериозно на развитието на бизнеса.
- **Индикатор: Постигане равнище на безработица под 10%** – на фона на предходния индикатор е интересно да се отбележи изменението в равнището на безработица на територията на областта (по данни на РСЗ Хасково), който за 2005 г. е бил 12,06%, а за 2008 г. е достигнал най-ниско равнище за периода 2004-2009 г. от 8,73%, за да се повиши леко в резултат на световната финансова и икономическа криза в края 2009 г. и да достигне 9,05%. Имайки предвид крайната цел и момента, в който се прави оценката, може да се каже, че по отношение на този индикатор ефективността и ефикасността на изпълнението са отлични.

Стратегическа цел 2: Намаляване на различията от типа “център-периферия” в различните райони на областта чрез развитие на вътрешния потенциал на местно ниво има следните конкретни индикатори посочени в документа на ОСР на Област Кърджали:

- **Индикатор: Население над 200 000 чрез намаляване на миграционните процеси и увеличаване на естествения прираст:** Въпреки положителния естествен прираст на по-големите общини в областта, като Кърджали и Момчилград, населението на област Кърджали намалява. Това намаление се изрзява в спад от 158 541 души през 2005 г. до 154 719 души към 31.12.2009 г., което отдалечава областта от желаното състояние – 200 000 жители. Отдалечаването от желаната стойност се засилва и предвид официалните данни на НСИ за механичния прираст към областта, който е намалял от 2 396 души през 2005 г. до 1 779 души през 2009 г. Намалението на населението се дължи също така и на обезлюдяването на малките населени места в областта и миграционните процеси на населението към други населени места предимно с цел работа (по данни на НСИ). На база на количествените измерители на този индикатор е видно, че ефективността по изпълняваните в тази насока действия е незадоволителна.
- **Индикатор: Заетостта по общини е не по малко от 20% от средното за областта.** По официални данни на НСИ, този индикатор също е постигнат, като единствено в община Джебел се наблюдава високо равнище на безработица – 17,35% към 2009 г. Постигането на този показател се осъществява благодарение на намаляването на общото равнище на безработицата в областта, а също така и в резултат на ефекта от лекия спад в броя на икономически активното население на територията на Областта. По този индикатор има видимо ефективно и ефикасно движение към постигане на желаното състояние в края на периода.

Стратегическа цел 3: Развитие на сътрудничеството за европейско териториално сближаване и партньорство – няма конкретни количествени измерители.

Според ОСР, стратегическа цел 3 няма формулирани количествени измерители, което възпрепятства обективна оценка на нейната ефективност, но от гледна точка на ефикасност, вложените ресурси водят до движение към крайното желано състояние. Има индикации за голям обем международни проекти по програма за трансгранично сътрудничество България-Гърция. Областната администрация, общините, неправителствения сектор и бизнеса от областта си сътрудничат ефективно с представители от съседни области и общини, което също се отразява на доброто развитие на партньорствата.

От гледна точка на стратегическите цели на ОСР се вижда, че заложените измерители са далеч от постигане, като единственият от измерителите, който е достигнат за периода 2007-2010 г., е намаляване на равнището на безработицата под 10% за територията на областта.

Имайки предвид приоритетите на ОСР, като такъв, по който е постигнато най-много на областно равнище, е *Приоритет 2. Ускорено изграждане на нова и реконструкция на съществуващата техническа и социална инфраструктура*. Това заключение може да се направи на база на изпълнените проекти и дейности към общинските планове за развитие (ОПР) на всяка от седемте общини на територията на

област Кърджали. Всяка от тези общини е реализирала приоритетно проекти свързани с ВиК, образователната и транспортната инфраструктура.

На второ място по изпълнение се нарежда приоритета за развитие на човешките ресурси, свързан с *Приоритет 5. Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване процеса на управление* и реализирани в тази насока множество проекти (включително международни) на общинско и областно равнище.

2. Резултати от междинната оценка, съгласно критериите за оценка на изпълнението на областната стратегия за развитие

При изготвяне на междинната оценка за изпълнението на ОСР на област Кърджали бяха анализирани ефективността и ефикасността на изпълнението, както и промяната в ключови фактори за реализирането на така заложените цели и приоритети. Като стъпка в междинната оценка бяха оценени и целите от гледна точка на подхода SMART – дали те са специфични, измерими, постижими, реалистични и навременни. Имайки предвид тези анализи, беше извършена първата междинна оценка на ОСР на Област Кърджали от началото на найното прилагане.

Основните изводи от междинната оценка на ОСР на Област Кърджали за периода 2005-2010 г., са следните:

- За периода до 2010 г. е постигнат в пълна степен само 1 от индикаторите на стратегическите цели и по-специално намаляването на безработицата в област Кърджали под 10%, като за останалите индикатори или липсват достатъчно данни за оценка, или не са постигнати;
- Налице е недостатъчно добра съгласуваност между отделните общински приоритети и взаимодействието им с приоритетите от Областната стратегия, а ОСР от своя страна не прилага интегриран подход за решаване на проблемите на областно равнище, което не води до ефективно изпълнение на заложените в документа цели и приоритети.
- На база на анализа и оценката на приоритетите, целите и мерките, заложи в ОСР на област Кърджали 2005-2015 г. се стига до извода, че са на лице известни слабости в целеполагането и има необходимост от преразглеждане на някои от целите. Препоръчва се, също така, поставяне на ясни срокове за тяхната реализация с цел приоритизация и идентифициране на базови индикатори, за да може да се даде възможност за сравнение с постигнатите резултати за целите на последваща оценка. Само тогава ще може да се прецени обективно ефективността на реализацията на стратегията и ефикасността ѝ като стратегически документ за развитието на областта;
- Налице е значителна промяна в социално-икономическите условия в страната и региона, които са още една причина да се наложи преразглеждане и актуализация на настоящата ОСР, която при съществена промяна на условията на външната среда става неефективна от гледна точка на стратегическото планиране;
- Съществуват изградени и работещи информационни канали, които осигуряват възможност за пряка комуникация, обмен на информация и задълбочаване на партньорството между структурите, намиращи се на различни управленски нива. Наблюдението и контрола, от своя страна осигуряват база за сравнение, обобщение и ефективност на стратегическото планиране;
- Индикаторите на Областната стратегия за развитие, са достатъчно конкретни и биха позволили лесна количествена оценка на постигнатото. Слабост тук е

единствено липсата на ясно обозначени начални стойности на някои от тези индикатори, както и конкретен план за действие с времева рамка за постигане на определените стойности, като последният не е бил задължителен според Методическите указания за разработване на Стратегията.

- Като се има предвид, че общата сума от приетите бюджети на седемте общини от областта за периода 2007-2010 г. (4 години) възлиза на около 430 милиона лева (при 90% средно изпълнение в края на всеки от едногодишните периоди) или малко над 108 млн лв. средно на година, съществува нуждата от адекватно управление на тези средства за постигането на максимална ефективност;
- Информацията относно постигнатите резултати от изпълнението на Стратегията често е недостатъчна или неразбираема за обикновените граждани, които всъщност са крайните бенефициенти от реализацията ѝ.

На база на така направените изводи, са направени актуализиран SWOT анализ и последваща стратегическа ориентация (SOR анализ) с цел даване на препоръки за актуализиране на Стратегията.

3. Резултати от наблюдението и оценката на изпълнението на общинските планове за развитие

Анализираните детайлни справки за напредъка по изпълнение на ОПР на 7-те общини в област Кърджали показва следните резултати:

Таблица 1. Обобщени данни за брой изпълнени проекти с местно, национално, европейско и друго донорско финансиране по общини

Община	Брой реализирани проекти за периода 01.01.2007 - 31.12.2010 г.	Обща сума на изпълнените проекти, лв.
Ардино	20	8 003 271,19
Джебел	9	8 645 452,00
Кирково	9	4 358 514,27
Крумовград	67	30 245 281,63
Кърджали	23	32 994 301,82
Момчилград	35	12 259 774,63
Черноочене	15	2 118 162,41
ОБЩО	178	98 627 757,95

Източник: Детайлни справки за напредъка по изпълнение на ОПР на съответните общини

От така представената таблица се вижда, че за периода 1 януари 2007-31 декември 2010 г., седемте общини на територията на област Кърджали са реализирали общо 178 проекта, като малко над 37% от броя проекти са реализирани от община Крумовград. От друга страна, общините Джебел и Кирково имат едва по 9 реализирани проекта всяка. Това показва сравнително неравномерно изпълнение на публични проекти на територията на отделните общини, откъдето следва и извода, че напредъкът в едни общини се различава съществено от този в други.

Като брутна сума, най-много проекти са реализирани от общините Кърджали и Крумовград, което е очаквано поради по-големия брой на населението там, по-големите общински бюджети и по-вечето мерки за изпълнение с цел постигане на целите, заложи в съответните ОПР. По този показател община Кърджали е на първо място с реализирани проекти за близо 33 милиона лева за периода 2007-2010 г., а община Крумовград я следва с общ бюджет на реализираните проекти от малко над 30,2 милиона лева.

На база на анализа на детайлните справки за напредъка по изпълнение на ОПР на седемте общини на територията на област Кърджали могат да бъдат направени също и следните изводи:

- И седемте общини на територията на област Кърджали са реализирали инвестиции в подобряване на инфраструктурата и основно на ВиК инфраструктурата;
- Редица проекти са реализирани в областта на образованието и образователната инфраструктура;
- Преобладаващо проектите по реализация на ОПР са насочени към един основен приоритет от съответния общински План, като това е или приоритетът, насочен към развитие на човешките ресурси, или на техническата и социалната инфраструктура;
- Единствено в община Крумовград, според детайлните справки за изпълнението на проектите по реализация на ОПР е работено по всички приоритети от съответния ОПР на общината;
- В общините Ардино, Кърджали и Момчилград, отново според анализирания детайлни справки за реализирани проекти, в периода 1.1.2007 – 31.12.2010 г. се вижда че е работено по всички приоритети от ОПР с изключение на един;
- В общините Джебел, Кирково и Черноочене са реализирани проекти по 50% от приоритетите в съответните ОПР, което е и причина за разлика в напредъка на изпълнението на ОПР от различните общини.

Следователно, докато едни общини са инвестирали в проекти по всеки един от приоритетите си и са развивали паралелно дейности от всички стратегически области на съответния им ОПР, други са съсредоточили ресурси върхо основни приоритети, които са по-проблемни и предприемането на действия по тях е било по-належащо, за сметка на други, където е било възможно изчакване.

От гореизложеното може да се заключи, че напредъкът по общинските планове за развитие е неравномерен с оглед на самите приоритети в ОПР, а също при сравнение на напредъка на отделните общини в област Кърджали. Това, от своя страна води до неравномерно развитие на териториите в областта и невъзможност за постигане на всички приоритети на ОСР.

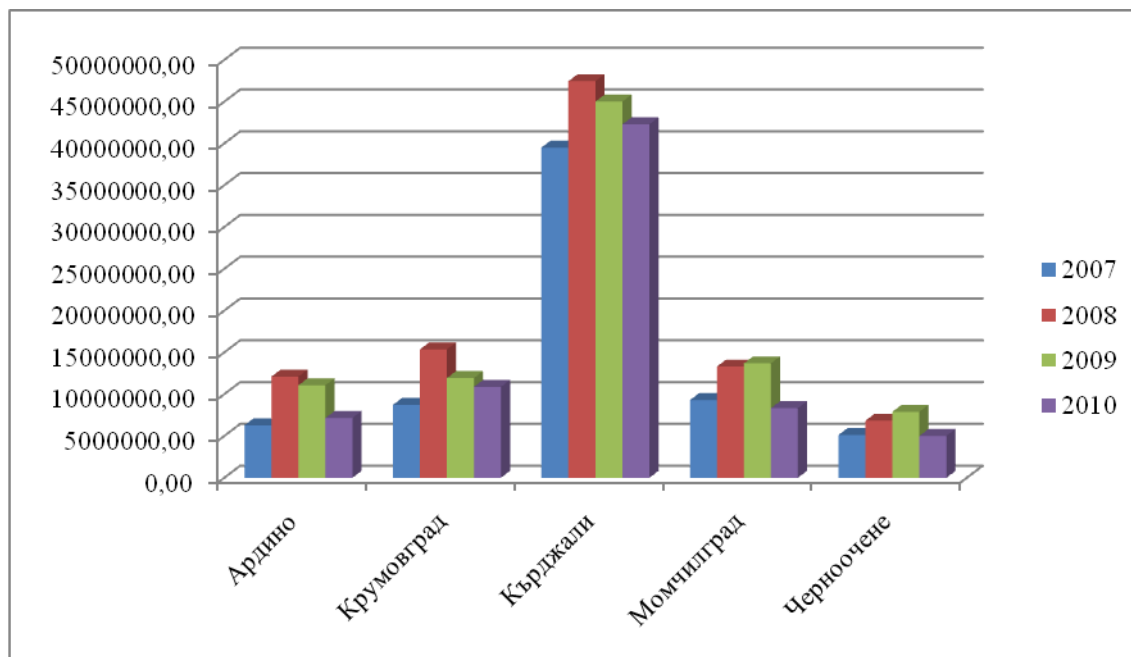
4. Използвани през периода ресурси за постигане на целите на ОСР

Използваните ресурси за постигане на целите на ОСР могат да се разделят основно на 4 вида – ресурси, идващи от държавния бюджет, от местните приходи на общините, чрез финансиране по проекти от Структурните и Кохезионния фонд на ЕС (по оперативните програми), както и по Програмата за развитие на селските райони. И четирите вида ресурси имат отношение към постигането на целите на ОСР – част от тях пряко, друга част косвено, посредством реализирането на мерки от ОПР на общините в областта, които същевременно подкрепят и развитието по приоритети от ОСР.

Последващия анализ на използваните ресурси за постигане на целите на ОСР се базира на анализ на получени справки за изпълнението на ОПР на 5 от 7-те общини на

територията на област Кърджали. Необходимо е да се отбележи че най-значимият обем ресурси е съсредоточен в община Кърджали, където е разположен и областният център - град Кърджали. Годишният бюджет на общината е съизмерим със съвкупния бюджет на всички останали общини в областта, поради което се очаква най-голям напредък и разходвани ресурси за постигане на целите да са реализирани именно в тази община.

Фигура 1. Изпълнени бюджети на 5 от 7-те общини в област Кърджали за периода 2007 – 2010 г. (по предоставени данни в лв.)

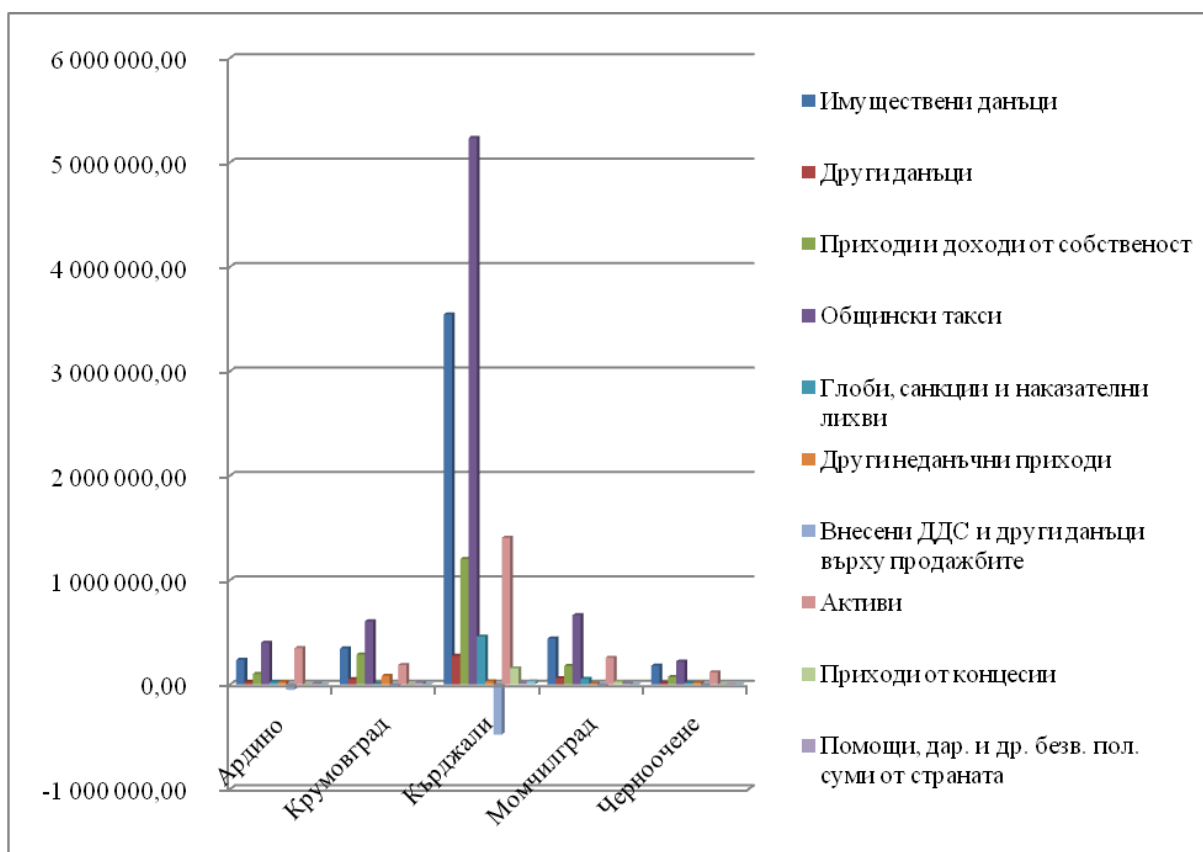

Източник: Общините Ардино, Крумовград, Кърджали, Момчилград и Черноочене

Анализът на изпълнените бюджети за общините, които са подали данни, показва тенденция за намаляване на изпълнението на бюджетите през 2010 г. за сметка на 2009 г. От горната фигура се вижда, че при общините Ардино, Крумоград и Кърджали най-много средства са събрани, респективно разходвани посредством общинските бюджети през 2008 г. При общините Момчилград и Черноочене това се е случило през 2009 г., като при тези две общини спадът в реализираните бюджети е и по-осезаем през 2010 г. на фона на 2009 г. Спадът при община Момчилград е най-драстичен с 39% спрямо предходната година, а при община Черноочене е 36%.

Тези спадове в изпълнението на бюджетите по общини показват, че може да се очаква забавяне на реализирането на дейности, свързани с приоритетите по съответните ОПР и респективно ОСР. Забавянето на изпълнението на планираните дейности след 2008 г. се изразява в приоритизация, която е наложена поради свиването на общинските бюджети, което както вече беше споменато, на места е доста осезаемо.

Фигура 2. Приходи на местно ниво и безвъзмездна помощ за 2010 г. в лева

Източник: Общините Ардино, Крумовград, Кърджали, Момчилград и Черноочене

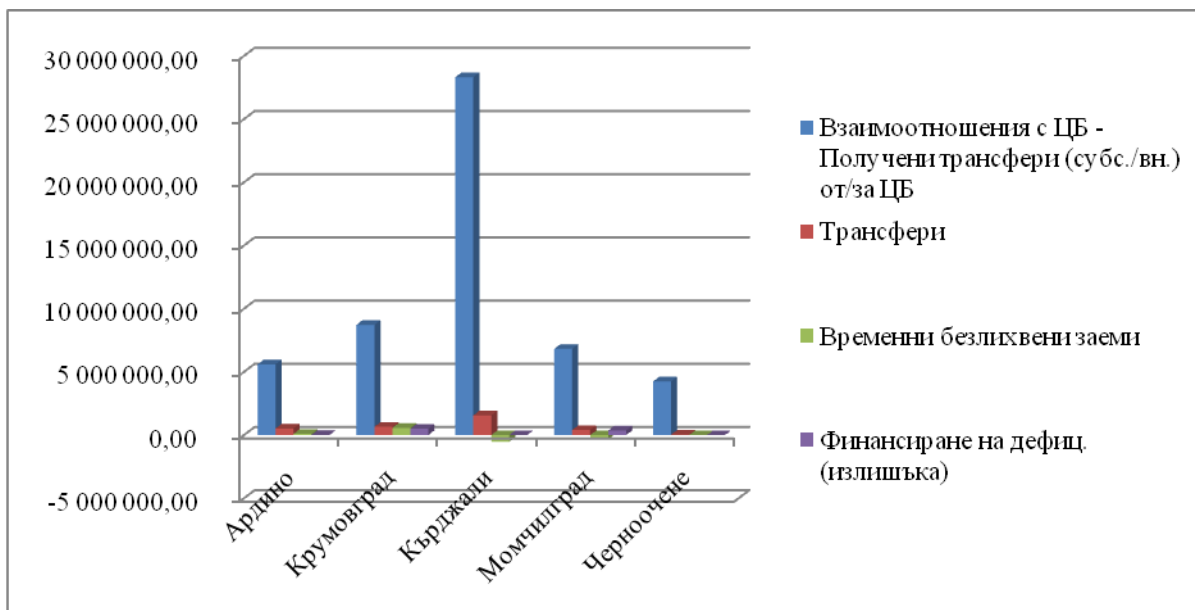
Структурата на приходите по отделни общини показва, че от гледна точка на местни постъпления, най-значимо е перото на общинските такси, следвано от това на имуществените данъци. Тези две пера формират около 80% от местните постъпления в бюджета и между 8% и 20% от общата приходна част в анализираните общини.

Най-голям е дялът на постъпленията от централния бюджет, като субсидиите от централния бюджет в отделните общини за 2010 г. са съответно:

- Община Ардино: 5 590 010,00 лв. или 78,1% от общите приходи на общината;
- Община Крумовград: 8 717 455,00 лв. или 80,1% от общите приходи на общината;
- Община Кърджали: 28 314 211,00 лв. или 66,9% от общите приходи на общината;
- Община Момчилград: 6 820 924,00 лв. или 81,8% от общите приходи на общината;
- Община Черноочене: 4 245 920,00 лв. или 84,7% от общите приходи на общината.

От тези данни става ясно, че най-много ресурси за постигане на целите и приоритетите на ОПР и респективно на ОСР са дошли в общините от централния бюджет, като единствено при областния център (община Кърджали) местните постъпления са над 15% от общите приходи.

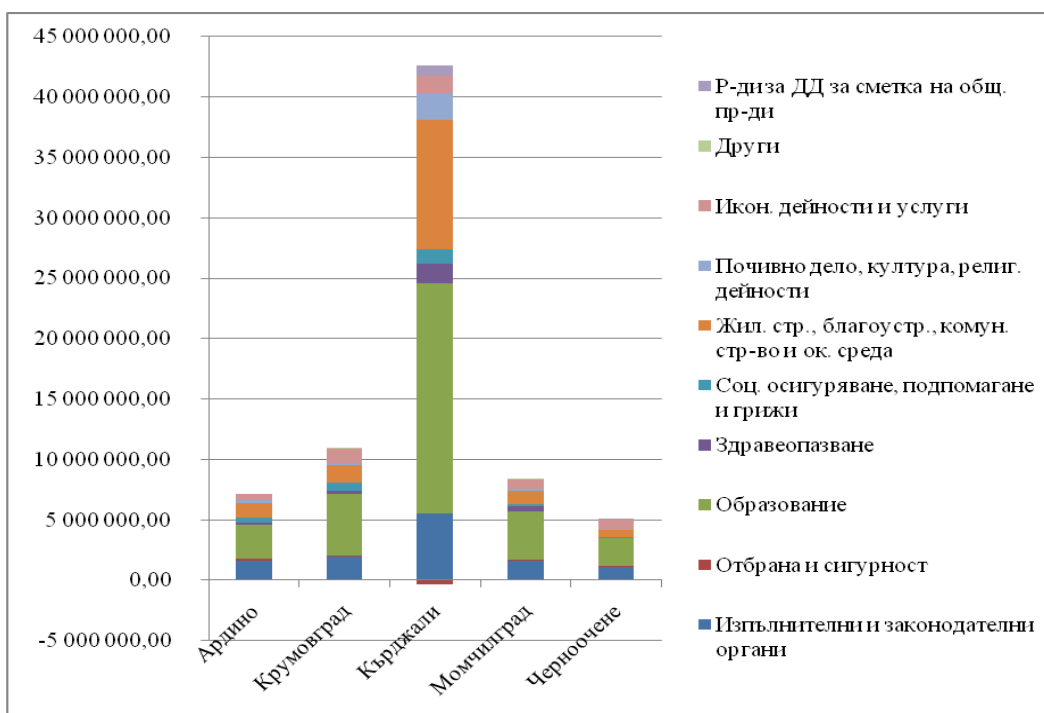
Фигура 3. Приходи от централния бюджет за 2010 г., в лева

Източник: Общините Ардино, Крумовград, Кърджали, Момчилград и Черноочене

От гледна точка на разходната част на бюджета, може да бъде заключено кои са областите, в които са разходвани най-много средства по години. На долната фигура е представено разпределението на разходи по пера за последната приключила финансова година (2010 г.) като тенденцията в дела на разходите през годините се запазва устойчива и в предходните 3 години е сходна.

Фигура 4. Разходи по пера от изпълнените бюджети през 2010 г., в лева

Източник: Общините Ардино, Крумовград, Кърджали, Момчилград и Черноочене

Най-значим обем от разходите през 2010 г. във всяка от анализирани общини са били предназначени за образование и както показва и междинната оценка на ОСР, това е един от приоритетите, където е свършена най-много работа. На второ място, в тази структура на разходите се нареждат тези за изпълнителни и законодателни органи, следвани от разходите за жилищно строителство, благоустройство, комунално строителство и околна среда, като само при община Кърджали вторите превъзхождат първите. Тези анализи на данните от разходната част на изпълнението на съответните общински бюджети подкрепят изводите от междинната оценка на ОСР и тенденцията в работата по определени приоритети, свързани с инфраструктурата и комуналните услуги.

В резултат на направените разходи са реализирани голям брой дейности по приоритетите на съответните общини, благодарение на които са направени стъпки за постигане на стратегическите цели, заложи в ОСР.

Общата сума на разходваните средства от общините по години е значителна като за петте общини, подали информация, тя възлиза на 327,3 милиона лева за периода от 2007 г. до 2010 г. като пикът на разходвани средства е през 2008 г. с 95,07 милиона лева.

5. Възникнали проблеми и предприети действия от компетентните органи за тяхното преодоляване

Основните проблеми, свързани с изпълнението на ОСР идват от недостига на финансови ресурси, което налага извършването на приоритизиране на мерки и дейности за реализация при прилагането на Областната стратегия за развитие. Друг сериозен проблем е свързан с недостатъчната обвързаност на ОПР с ОСР и липсата на съответствие по някои от приоритетните области за развитие, което пречи на ефективното интегрирано развитие на областта.

Решаването на тези проблеми ще бъде постигнато чрез актуализираната ОСР и обвързването на общинските планове за развитие с нейните ревизирани стратегически цели и приоритети.

6. Прогноза за очакваното изпълнение на целите и приоритетите на ОСР до края на периода на действие

Актуализираният вариант на ОСР се налага от промяната на основни документи на европейско ниво и редица външни фактори като приемането на България в ЕС на 01.01.2007 г., сериозното отражение на икономическата криза върху местната икономика през последните 3 години, промяната в политическата обстановка на национално, регионално и местно равнище, както и измененията при финансирането на структуроопределящи за областта отрасли, като тютюнопроизводството.

За да бъдат реалистични целите до края на периода на действие на ОСР (2013 г.), при актуализацията ще бъдат взети горните фактори и настоящото социално-икономическо развитие в областта.

7. Предложения за актуализация на ОСР

7.1. Актуално състояние и оценка на изпълнението на стратегическите цели в периода 2005-2010 г.

В рамките на процеса по оценка на изпълнението на Стратегията, бе приложена методологията за извършване на “стратегическа ориентация” (SOR), която е съвременен инструмент за приоритизиране на стратегически подходи и формулиране на политики.

На база оценка на SWOT анализите на отделните общини на територията на областта, а също и от този на областната стратегия, са дефинирани по 5 обобщени силни и слаби страни, възможности и заплахи чрез идентифициране кои стратегически възможности най-добре пасват на силните и слабите страни на област Кърджали.

Таблица 2. Обобщен SWOT анализ на област Кърджали

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• Благоприятно географско положение (близост до Гърция и Турция, Пан-европейски транспортен коридор No. IX) и климат• Разнообразни ресурси и природни дадености за развитие на туризма• Наличие на екологично чисти територии и значителни водни ресурси• Традиции в леката и преработвателната промишленост• Балансираност на човешкия ресурс (повишена раждаемост, близо 2/3 от населението е в трудоспособна възраст)	• Лошо състояние и недостатъчно развитие на съществуващата техническа инфраструктура• Обезлюдяване на малките населени места• Монокултурно земеделие и екстензивно животновъдство• Екологични проблеми, свързани със замърсяването на въздуха, водите и почвите в част от областта• Ограничени възможности за профилирано образование и професионално обучение и липса на специализация на трудовия ресурс
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
• Изграждане на Пан-европейски транспортен коридор No. IX и отваряне на ГКПП Маказа с Гърция• Привличане на инвестиции в изграждането на индустриални зони и логистични центрове• Привличане на ресурси чрез Европейските финансови инструменти• Развитие на екологично чисто земеделие и животновъдство• Развитие на интегрирани продукти в алтернативния туризъм	• Продължаваща икономическа криза и ефекти от нея• Забавено и неефективно усвояване на средства по Европейските финансови инструменти• Слаб инвеститорски интерес към областта• Очаквана енергийна криза• Негативни тенденции в демографските процеси

След това, тези четири групи от по 5 фактора са въведени в двуизмерна матрица, която е била попълнена от ръководни представители на всички институции и организации, членове на Областния съвет за развитие на Област Кърджали (Областния управител като председател на Областния съвет за развитие, кметове на общини и председатели на Общински съвети, работодателски и синдикални организации, 21 организации общо), прилагайки методологията на стратегическата ориентация.

Анализът на резултатите от матрицата е потвърдил, необходимостта от ревизия на визията, стратегическите цели, приоритетите и специфичните цели на ОСР, за да може този стратегически документ да отговори на съвременното състояние на социално-икономическите отношения в Република България, Европейския съюз и света.

Методите на база на които се извършва стратегическа ориентация, както и основните изводи от нея, върху които се базират препоръките за актуализиране на стратегията започват с осъществяването на SWOT анализ, който е добър метод за извършване на вътрешен одит (силни и слаби страни) за дефиниране на собствените ресурси и на одит на външната среда (възможности и заплахи), върху която не може да се влияе.

Методът на стратегическата ориентация позволява, на база на извършения вече SWOT анализ, да се прецени кои фактори/взаимодействия са най-важни за област Кърджали и помага за извършването на оценка на връзката между вътрешната и външната среда.

Обобщените резултати от сесията по стратегическа ориентация са представени на следващата фигура, от която се вижда и как трябва да бъде ориентирана бъдещата стратегия за развитие на областта.

Фигура 5. Изводи за състоянието на област Кърджали

		Възможности					Заплахи					ОБЩО
		V1 Изграждане на Пан-европейски транспортен коридор No. IX и откритие на ГКПП Момбач с Турция	V2 Привличане на инвеститори в икономическо и индустриално развитие на местните центрове	V3 Привличане на ресурси чрез Европейските фондови инструменти	V4 Развитие на екологично чисто земеделие и животновъдство	V5 Развитие на интегрирани програми в агрикултуралния туризъм	Z1 Продължаване илюминативна мрежа и офиси от нея	Z2 Злоупотреба и неэффективно използване на средства по Европейските фондови инструменти	Z3 Слаб инвестиционен интерес към областта	Z4 Очаквания оперираща мрежа	Z5 Не платени пензории в демографичен процес	
Силни страни	S1 Благоприятно географско положение (близост до Гърция и Турция, Пан-европейски транспортен коридор No. IX) и климат	58	47	35	11	37	36	28	39	11	15	317
	S2 Разнообразни ресурси и природни дадености за развитие на туризма	АТАКУВАЙ					ЗАЩИТАВАЙ					280
	S3 Наличие на екологично чисти територии и значителни водни ресурси											276
	S4 Традиции в леката и преработвателната промишленост											174
	S5 Балансираност на човешки ресурс (повишена рождаемост, близо 2/3 от населението в а трудовоспособна възраст)											165
S6 Благоприятно географско положение (близост до Гърция и Турция, Пан-европейски транспортен коридор No. IX) и климат	38											45
Слаби страни	Sa1 Лошо състояние и недостатъчно развитие на съществуващата техническа инфраструктура	НАПУСНИ КОРАБА ДЪЗ					КРИЗА					222
	Sa2 Обезлюдяване на малките населени места											150
	Sa3 Монокултурно земеделие и екстензивно животновъдство											139
	Sa4 Екологични проблеми, свързани със замърсяването на въздуха, водите и почвите в част от областта											145
	Sa5 Ограничени възможности за професионално образование и професионално обучение и титса на специализация на трудови ресурс											231
ОБЩО	231	236	223	232	242	235	214	242	115	226	2 196	

Източник: Собствени изчисления

Сумата от квадрантите по-горе е ясен индикатор, че област Кърджали се намира в положение на **Атака**, т.е. разполага с достатъчно силни страни, за да се възползва от възможностите, които се предоставят. Следователно, стратегията, на база на сесията по стратегическа ориентация, извежда ясно следните обобщени фактори, които се приемат като най-значими за развитието на областта:

- Силни страни:
 - Благоприятно географско положение (близост до Гърция и Турция, Пан-европейски транспортен коридор No. IX) и климат
- Слаби страни:
 - Лошо състояние и недостатъчно развитие на съществуващата техническа инфраструктура
- Възможности:
 - Развитие на интегрирани продукти в алтернативния туризъм
 - Привличане на инвестиции в изграждането на индустриални зони и логистични центрове (в по-малка степен)
- Заплахи:
 - Слаб инвеститорски интерес към областта
 - Продължаваща икономическа криза и ефекти от нея (в по-малка степен)

От гледна точка на взаимодействията между отделните фактори, силната страна “географско положение и благоприятен климат” (С1) може да бъде силен мотиватор за реализиране на възможността за активизиране на пътническия и транспортния трафик с Република Гърция след изграждането на ГКПП-Маказа (В1) и значително да допринесе за привличането на нови инвеститори в предстоящите да бъдат създадени индустриални зони и логистични центрове (В2). Едновременно с това, С1 разполага с достатъчно заряд да неутрализира ефектите на икономическата криза (З1) и слабия инвеститорски интерес към областта (З3). Следователно, като основен приоритет в новата стратегия следва да залегне изграждането на организирани бизнес пространства за развитие на местния бизнес и привличането на външни инвеститори.

Наличните ресурси за развитие на туризма (С2) и екологично чистите територии заедно със значителното водно богатство (С3) отлично се комбинират като предпоставка-ефект с възможностите за развитие на екологично земеделие и животновъдство (В4) – конкурентна алтернатива на монокултурното земеделие (тютюнопроизводство) и с развитието на интегрирани продукти в сферата на културно-историческия и алтернативния туризъм (В5) в областта, като това определя въвеждането на два нови специфични приоритета.

Лошото състояние и недостатъчната изграденост/развитие на инфраструктурата в област Кърджали е слабата страна (Сл1) с най-силно въздействие върху върху повечето налични възможности. Следователно, тя отново следва да залегне като един от приоритетите в актуализираната стратегия.

Обезлюдяването на населените места (Сл2) води да стабилни негативни процеси в демографските процеси в областта (З5). За тяхното неутрализиране следва да се приложат директни мерки за развитие на човешките ресурси, като се заложи на повишаването на образованието и мотивацията както на работещите, така и на хората, които тепърва предстои да излязат на пазара на труда. Комбинацията между добре подготвен човешки ресурс и създаването или привличането на високотехнологични бизнеси, които произвеждат продукти и предлагат услуги с висока добавена стойност, е най-устойчив на конкурентно предлагане на различните инвестиционни дестинации. Това ограничава преместването на вече установили се компании към страни или региони, които предлагат по-ниски цени за труд или оперативни разходи (напр. Югоизточна Азия) и е изключително устойчива инвестиция в дългосрочен план, поради което също се формулира като приоритет в актуализираната стратегия.

На база на горните оценки, се налагат следните изводи и препоръки за актуализиране на приоритетите на стратегията.

Таблица 3. Сравнение между настоящите приоритети на ОСР и предложение за нови в актуализирания ѝ вариант

Настоящи приоритети	Предложения за нови приоритети
Приоритет 1: Стимулиране на икономическото развитие	Приоритет 1: Запазване на съществуващите предприятия и изграждане на индустриални зони и логистични центрове за привличането на външни инвеститори в преработвателната промишленост
Приоритет 2: Ускорено изграждане на нова и реконструкция на съществуващата техническа и социална инфраструктура	Приоритет 2: Реконструкция на съществуващата техническа инфраструктура и приоритетно изграждане на транспортна и ВиК инфраструктура, както и депа за съхранение и третиране на отпадъците
Приоритет 3: Издигане екологичното състояние на областта на висотата на европейските изисквания и запазване и подобряване на параметрите на околната среда	Приоритет 3: Развитие на екологично чисто земеделие и животновъдство
Приоритет 4: Насърчаване и развитие на трансграничното и транснационалното сътрудничество	Приоритет 4: Интегрирано развитие на културно-исторически и алтернативен туризъм
Приоритет 5: Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процеса на управление	Приоритет 5: Развитие на човешкия капитал като ресурс за създаване и привличане на нови бизнеси

7.2. Предложение за актуализирана визия на ОСР

На база на така изведените анализи от стратегическата ориентация, актуализираната визия на област Кърджали се препоръчва да стане:

- **“Област Кърджали - печеливша комбинация между развита промишленост, екологично селско стопанство и туризъм, един от най-привлекателните региони за живеене в България.”**

Тази визия отразява както предложенията за промени в приоритетите на областта, така и е в съответствие със следните няколко фактора, които са настъпили след разработването на Стратегията, а именно:

- Република България е член на Европейския съюз от 1 януари 2007 г.;
- Световната финансово-икономическа криза наложи прецизиране на стратегиите на регионите за постигане на по-голяма конкурентноспособност.

7.3. Предложения за актуализиране на стратегическите цели на ОСР

Главна цел на регионалното развитие на област Кърджали за периода до 2015 г. се препоръчва да се промени по следния начин **“Запазване и диверсификация на съществуващия бизнес, привличане на нови инвеститори и подобряване на техническата, социална и здравна инфраструктура за превръщането на Област Кърджали в най-бързо развиващия се регион в България“**. Тя отразява както

необходимостта от усилия за подкрепа и запазване на съществуващия бизнес в областта, източник на заетост и доходи на голяма част от населението, особено от страна на средните и големите предприятия, така и нуждата да бъдат привлечени нови инвеститори въз основа на възстановената и изградената нова инфраструктура, които да спомогнат за превръщането на област Кърджали във водещ регион на страната. Наличието на силен местен бизнес и възможностите за използване на средства от Европейските фондове ще позволи реализирането на инвестиции в социалната и здравната инфраструктура за постигане на най-високи стандарти на работа и обслужване на местното население.

Главната цел ще бъде постигната чрез изпълнението на следните **стратегически цели**:

- Подкрепа за запазване на конкурентноспособните предприятия в областта и развитие на инфраструктурата за привличане на инвестиции
- Интегрирано развитие на екологично селско стопанство и туризъм
- Привличане на високотехнологични бизнеси в промишлеността и подобряване на услугите в икономиката, социалната и здравна сфера, на база на достатъчно добре подготвените местни специалисти

Тяхната реализация зависи от набор от допускания - фактори, които се очаква да останат непроменени в периода на реализация на стратегията.

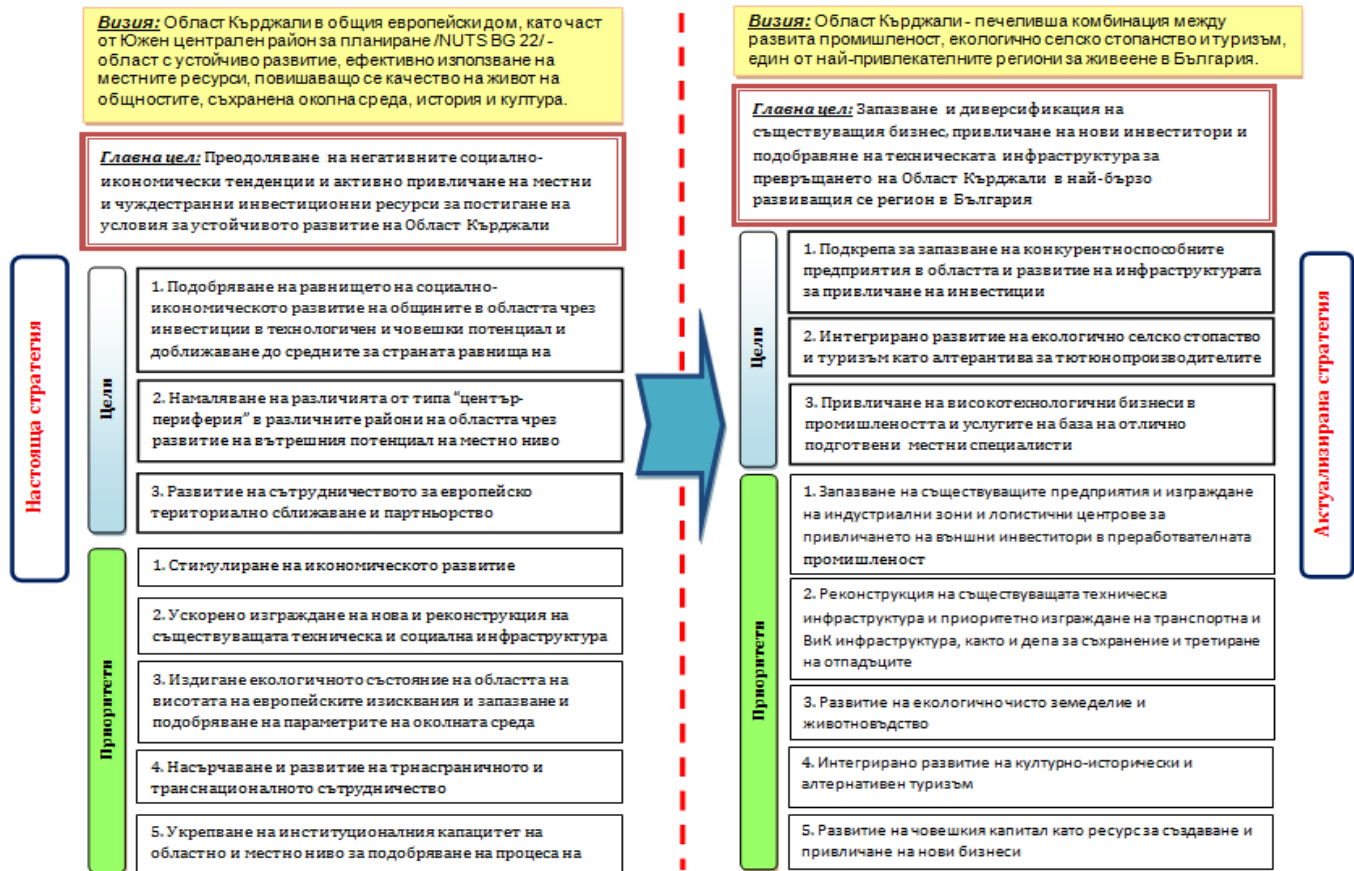
7.4. Предложение за актуализиране на приоритетите и специфичните цели на ОСР

Препоръчва се актуализираната стратегия да постави фокуса върху пет приоритета за развитието на област Кърджали:

- Приоритет 1: Запазване на съществуващите предприятия и изграждане на индустриални зони и логистични центрове за привличането на външни инвеститори в преработвателната промишленост
- Приоритет 2: Реконструкция на съществуващата техническа инфраструктура и приоритетно изграждане на транспортна и ВиК инфраструктура, както и депа за съхранение и третиране на отпадъците
- Приоритет 3: Развитие на екологично чисто земеделие и животновъдство
- Приоритет 4: Интегрирано развитие на културно-исторически и алтернативен туризъм
- Приоритет 5: Развитие на човешкия капитал като ресурс за създаване и привличане на нови бизнеси

На следващата фигура е представено развитието на приоритетите според препоръките, на база на междинната оценка.

Фигура 6. Сравнение между стратегическата част на настоящия вариант на ОСР и предложението за актуализацията ѝ

Обосновката, специфичните цели и мерки/дейности, както и източниците на финансиране на тези новопредложени приоритети ще бъдат уточнени при последващото актуализиране на ОСР.

8. Предложения за промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа

Законът за регионалното развитие (ЗРР, в сила от 31.08.2008 г., обн. ДВ бр. 50 от 30 май 2008 г., изм. ДВ бр. 47 от 23 юни 2009 г., изм. ДВ бр. 82 от 16 октомври 2009 г., изм. ДВ бр. 93 от 24 ноември 2009 г.) дефинира териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа, на база на следните показатели (чл. 6):

1. Нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
2. Равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;
3. Средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
4. Коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
5. Гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;
6. Над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център;
7. Над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;
8. Над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от

качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години.

Таблица 4. Изпълнение на показателите от страна на общините, разположени в област Кърджали, към 31.12.2009 г.

Община	Показатели по чл. 6 от ЗРР							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Ардино	Да	Да	Да	Не	Да	Да	Да	Не
Джебел	Да	Да	Да	Не	Да	Да	Да	Не
Кирково	Да	Да	Да	Не	Да	Да	Да	Не
Крумовград	Да	Да	Да	Не	Да	Да	Да	Не
Кърджали	Да	Да	Не	Не	Не	Не	Да	Не
Момчилград	Да	Да	Да	Не	Да	Да	Да	Не
Черноочене	Да	Да	Не	Не	Да	Не	Да	Не

Източник: НСИ

Статистическата информация за 2010 г. е предварителна, като тя не променя изводите (Да/Не), посочени в горната таблица.

Показателите, които всички общини от област Кърджали покриват, са:

- Нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
- Равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;
- Над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа.

Показателите, които всички общини в област Кърджали не покриват, са:

- Коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
- Над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години.

Два критерия не се покриват само от общините Кърджали и Черноочене:

- Средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
- Над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център.

Единствено община Кърджали, от всичките седем общини в областта, има гъстота на населението над 70 души на един квадратен километър.

Следователно, на база на горната информация, няма необходимост от промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа.